

CENA

SLOVENSKEJ REPUBLIKY

ZA KRAJINU

2016

Laureát Ceny Slovenskej republiky za krajinu 2016 je známy. Som veľmi rád, že toto ocenenie každým ročníkom zvyšuje svoju prestíž a spoločenskú hodnotu. Ocenenie je čestným vyznamenaním pre organizácie, ktoré ideovo,

tematicky a najmä prakticky prispievajú k implementácii Európskeho dohovoru o krajine na národnej úrovni. Udeľovanie ceny môžeme vnímať v dvoch rovinách. Prvá rovina predstavuje oceňovanie aktivít zlepšujúcich krajinu a jej stav, s cieľom prejaviť im verejné uznanie z pozície štátu, odborníkov, nás všetkých. Tá druhá je rovina informovanosti, rovina prezentácie príkladov dobrej praxe, tak aby tieto projekty mohli byť inšpiráciou pre ďalšie inštitúcie či jednotlivcov a mohli byť opakované a nasledované. Je nesmierne dôležité o týchto pozitívnych aktivitách hovoriť, prezentovať ich a umožniť ich opakovanie v iných územiach, tak aby sme spoločne naplňali idey Európskeho dohovoru o krajine na Slovensku.

Teší ma, a z úrovne manažéra ceny si dovoľujem konštatovať, že cena naplňa svoj cieľ, ktorý sme si stanovili v roku 2010. Každým ročníkom sa zlepšuje kvalita a počet nominovaných projektov, čo sa preukázalo aj v roku 2016, kedy komisia vyberala spomedzi viac ako desiatky projektov. Presvedčuje nás o tom aj získanie dvoch špeciálnych uznání medzinárodnej poroty pre slovenských laureátov v troch ročníkoch Ceny Rady Európy za krajinu. Je to skutočnosť, ktorá nás utvrdzuje v tom, že sa v našej krajine realizujú aktivity hodné pozornosti a ocenenia na európskej úrovni. Zároveň táto skutočnosť poukazuje na schopnosť prezentovať našu krajinu a realizácie v nej spôsobom, ktorý zaujme aj v medzinárodnom kontexte.

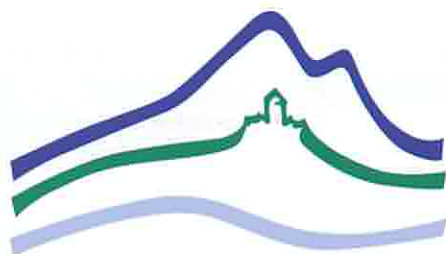
V nadchádzajúcom ročníku Ceny Rady Európy za krajinu v roku 2017 bude mať Slovenská republika opäťovne silného zástupcu, ktorým bude laureát aktuálneho ročníka, menovite mesto Hriňová s projektom Hriňovské lazy – krajina hodnôt. Laureátovi touto cestou srdečne gratulujem, zástupcom mesta prajem veľa síl pri príprave nominácie na Cenu Rady Európy za krajinu 2017 a veľa úspechov pri reprezentovaní Slovenska.

Dovoľte mi, aby som sa poďakoval všetkým zástupcom nominovaných projektov na Cenu Slovenskej republiky za krajinu 2016 za ich príkladné aktivity, ktoré realizujú v našej krajine. Za ich vytrvalosť, dobrovoľníctvo, vôľu spolupracovať.

Zoznámte sa so štvrtým ročníkom Ceny Slovenskej republiky za krajinu.

Martin Lakanda
generálny riaditeľ
Slovenskej agentúry životného prostredia

Európsky dohovor o krajine

EUROPEAN LANDSCAPE CONVENTION
CONVENTION EUROPÉENNE DU PAYSAGE

Európsky dohovor o krajine je prvou medzinárodnou zmluvou, ktorá sa týka všetkých aspektov európskej kultúrnej krajiny. Prináša prevratný pohľad na dosiaľ prevládajúci názor, že krajine tvoriacej priaznivé podmienky na život jednotlivca v spoločnosti rozumujú iba experti. Posilňuje význam krajiny ako dôležitej súčasti kvality života ľudí v mestách i na vidieku. Chápe krajinu ako základnú súčasť európskeho prírodného a kultúrneho dedičstva, upevňujúcu našu európsku identitu. Uznáva pranie verejnosti užívať krajinu vysokej kvality a zohrávať aktívnu úlohu pri jej ďalšom rozvoji. Dohovor Rady Európy je spoločným európskym nástrojom zameraným na ochranu, manažment a plánovanie krajiny, uznávajúc, že kvalita a rozmanitosť európskej krajiny predstavuje náš spoločný zdroj, pri ochrane ktorého máme navzájom všetci spolupracovať. Cieľom dohovoru je zaviesť vhodnú politiku, koncepcie a opatrenia v komplexnej starostlivosti o všetky typy krajiny.

- *Krajina*
- *Cieľová kvalita krajiny*
- *Ochrana krajiny*
- *Typológia krajiny*
- *Krajinné plánovanie*
- *Charakteristický vzhľad krajiny*
- *Manažment krajiny*
- *Krajinná koncepcia*
- *Účast' širokej verejnosti*
- *Európska spolupráca*
- *Vzdelávanie*

Európsky dohovor o krajine
Otvorený na podpis: 20. 10. 2000 vo Florencii
Vstup do platnosti: 1. 3. 2004

Slovenská republika
Podpis: 30. 5. 2005
Ratifikácia: 9. 8. 2005
Vstup do platnosti: 1. 12. 2005

Cena Slovenskej republiky za krajinu

Starostlivosť o krajinu je komplex činností vedúcich ku kvalitnej ochrane, plánovaniu a tvorbe krajiny. Na rozdiel od tradične chápanej ochrany prírody môžeme v tejto súvislosti hovoriť o zámerných procesoch formovania krajiny, s cieľom udržať alebo zlepšiť jej kvalitu. V súčasnom vnímaní starostlivosti o krajinu v zmysle Európskeho dohovoru o krajine má veľký význam samotné uchovanie identity krajiny, jej charakteristických črt, uvedomujúc si fakt, že krajina predstavuje základ nášho prírodného, ale aj kultúrneho dedičstva. V poslednej dobe je čoraz väčší dôraz kladený na výchovu a naše vzdelávanie v oblasti vnímania krajiny, ale aj akceptácie názorov miestneho obyvateľstva na cieľovú kvalitu krajiny, v ktorej obyvatelia žijú. Kvalitný manažment krajiny môžeme dosiahnuť komplexným systémovým prístupom – ochranou krajiny, vhodným plánovaním a citlivou tvorbou krajiny, ako aj činnosťami, ktoré majú z hľadiska perspektívy udržateľného rozvoja zabezpečiť a zosúladiť sociálne, hospodárske a environmentálne procesy v krajine.

Ocenenie skúseností dobrej praxe

Významným prvkom v spoločných tendenciách európskych štátov v systéme starostlivosti o krajinu je prenos a sieťovanie skúseností, inovatívnych postupov a metód v krajinnom manažmente, ktoré slúžia k napĺňaniu cieľov stanovených v Európskom dohovore o krajine. Príklady dobrej praxe predstavujú významný stimulačný nástroj v systéme starostlivosti o krajinu a zaslúžia si príslušnú publicitu a hlavne rozširovanie výsledkov dosiahnutých v jednotlivých projektoch. Jedným zo spôsobov je aj ocenenie týchto aktivít, ktoré poukazuje na ich vzorové hodnoty.

Aj v našich národných podmienkach sa realizovalo množstvo projektov zameraných na starostlivosť o krajinu, ktoré môžu slúžiť ako príklady dobrej praxe a je potrebné na nie poukázať a prezentovať ich. Slovenská republika, uvedomujúc si čoraz viac rastúci význam krajiny v procese udržateľného rozvoja našej spoločnosti, pristúpila ako zmluvná strana Európskeho dohovoru o krajine k udeľovaniu Ceny Slovenskej republiky za krajinu (ďalej tiež cena).

Cena Slovenskej republiky za krajinu sa udeľuje v dvojročnom cykle, v každom párnom roku. V nepárnom roku je laureát národnej ceny nominovaný na **Cenu Rady Európy za krajinu** ako reprezentant Slovenskej republiky. V roku 2010 bol vyhlásený prvý ročník a oprávnení kandidáti sa po prvýkrát uchádzali o Cenu Slovenskej republiky za krajinu.

Oprávnení kandidáti

- miestne a regionálne samosprávy;
- združenia miestnych a regionálnych samospráv (mikroregionálne združenia);
- cezhraničné združenia miestnych a regionálnych samospráv spoločne spravujúce krajinu;
- mimovládne organizácie.

Oprávnené projekty

Oprávnenými projektmi sú projekty s charakterom implementovaných krajiných koncepcií a opatrení, spĺňajúce kritériá pre posudzovanie Ceny Slovenskej republiky za krajinu. Projekty je možné priamo prihlásiť, alebo môžu byť navrhnuté inou právnickou alebo fyzickou osobou.

Hodnotiace kritériá

Cena Slovenskej republiky za krajinu je čestným vyznamenaním pre organizácie, ktoré ideovo, tematicky a prakticky prispievajú k implementácii Európskeho dohovoru o krajine na národnej úrovni. Jej cieľom je oceniť aktivity smerujúce ku kvalitnému a udržateľnému manažmentu krajiny. Cena je motivačným nástrojom pre kontinuálnu podporu starostlivosti o všetky typy krajiny a ocenením príkladných snáh o dosiahnutie naplňania spoločných cieľov v procese implementácie Európskeho dohovoru o krajine. Slovenská republika udeľuje túto cenu na podporu prezentácie úspešných aktivít smerujúcich k ochrane, manažmentu či plánovaniu krajiny a následnej nominácie laureáta na Cenu Rady Európy za krajinu.

V rámci hodnotenia boli nominované projekty posudzované podľa štyroch základných kritérií, ktoré sú definované v zmysle uznesenia CM/RES (2008)3 o pravidlách vzťahujúcich sa na *Cenu Rady Európy za krajinu*.

Kritérium 1

Udržateľný územný rozvoj

Predložené ukončené projekty musia poskytovať hmatateľnú formu ochrany, manažmentu a plánovania krajiny. To znamená, že projekty musia byť v čase predloženia kandidatúry ukončené a k dispozícii pre užívanie verejnosťou najmenej tri roky.

Okrem toho tieto projekty musia:

- byť súčasťou koncepcie udržateľného rozvoja a musia byť v súlade so strategickými dokumentmi danej oblasti;
- preukázať svoju environmentálnu, sociálnu, ekonomickú, kultúrnu a estetickú udržateľnosť;

- eliminovať alebo naprávať poškodenia krajinných štruktúr;
- pomáhať pri zveľaďovaní a zlepšovaní kvality krajiny a tvorbe jej nových kvalít.

Kritérium 2

Vzorová hodnota

Implementácia koncepcie alebo opatrení, projektov, ktoré viedli k zlepšeniu ochrany, manažmentu a/alebo plánovania krajiny, musí predstavovať príklad správnej praxe hodný nasledovania ostatnými subjektmi.

Kritérium 3

Účasť verejnosti

Koncepcia alebo opatrenia implementované so zreteľom na ochranu, manažment a/alebo plánovanie krajiny, by mali zahŕňať aktívnu účasť verejnosti, miestnych a regionálnych orgánov, miestnych aktérov a mali by jasne vyjadrovať cieľovú kvalitu krajiny. Verejnosť by mala byť schopná zúčastniť sa dvoma spôsobmi súčasne:

- prostredníctvom dialógu a výmenami názorov medzi členmi spoločnosti (napríklad verejné stretnutia, diskusie, postupy účasti a konzultácie v teréne);
- prostredníctvom postupov pre účasť verejnosti na plánovaní koncepcií implementovaných národnými, regionálnymi a miestnymi orgánmi.

Kritérium 4

Zvyšovanie vedomia

Projekty nominované na Cenu Slovenskej republiky za krajinu musia byť súčasne zamerané na zvyšovanie povedomia občianskej spoločnosti, súkromných organizácií a verejných orgánov v súvislosti s hodnotou krajiny, jej úlohou a zmenami v krajine.

Cena Slovenskej republiky za krajinu 2016

Vyhlasovateľom Ceny Slovenskej republiky za krajinu je Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky a organizáciu udeľovania ceny zabezpečuje **národný koordinátor Ceny Slovenskej republiky za krajinu** – Slovenská agentúra životného prostredia.

Oficiálne vyhlásenie štvrtého ročníka Ceny Slovenskej republiky za krajinu sa uskutočnilo 12. apríla 2016 pri príležitosti VIII. ročníka Informačného dňa Európskeho dohovoru o krajine v priestoroch Slovenskej lesníckej a drevárskej knižnice Technickej univerzity vo Zvolene.

Harmonogram udeľovania

Ceny Slovenskej republiky za krajinu v roku 2016

Na oficiálnom vyhlásení štvrtého ročníka ceny bol stanovený termín akceptácie prihlášok na 30. jún 2016. Po jeho uplynutí a po administratívnej kontrole prihlášok (do 15. júla 2016) národný koordinátor zverejnil nominované projekty, ktoré splnili kritériá ceny. Nominované projekty boli obhajované pred odbornou komisiou zloženou z odborníkov na starostlivosť o krajinu, zo zástupcov verejnej správy, samosprávy a zástupcov neziskového sektora.

Členovia odbornej komisie

Manažér Ceny Slovenskej republiky za krajinu:

Ing. Martin Lakanda – SAŽP Banská Bystrica

Zloženie odbornej komisie:

Mgr. Zlatica Csontos Šimoňáková – MŽP SR Bratislava (predsedkyňa komisie)

Doc. Ing. Ingrid Belčáková, PhD. – STU, FA Bratislava

Doc. Ing. Ľubica Zaušková, PhD. – UMB, FPV Banská Bystrica

Ing. Martin Lakanda – SAŽP Banská Bystrica

Ing. Andrej Švec – SAŽP Banská Bystrica

Mgr. Slavomír Kopáč – zástupca laureáta Ceny Slovenskej republiky za krajinu 2014

Organizačný garant:

Ing. Lucia Vačoková – SAŽP Banská Bystrica

Odborná komisia zasadla 17. augusta 2016 v Liptovskej Tepličke, kde kandidáti v rámci prezentácie predstavili svoje projekty a odpovedali na otázky komisie. Členovia odbornej komisie následne zhodnotili komplexnosť a celkový prínos projektov v starostlivosti o krajinu, mieru naplňovania kritérií pre posudzovanie ceny, príkladnosť, opakovateľnosť a udržateľnosť projektov i kvalitu predložených podkladov. Na základe zhodnotenia výsledkov určila komisia laureáta ceny. Národný laureát Ceny Slovenskej republiky za krajinu 2016 získava nomináciu Slovenskej republiky na Cenu Rady Európy za krajinu 2016/2017. V zmysle článku 11 Európskeho dohovoru o krajine tak bude jediným zástupcom Slovenskej republiky. Okrem laureáta Ceny Slovenskej republiky za krajinu 2016 boli odbornou komisiou udelené osobitné uznanie.

Nominované projekty na Cenu Slovenskej republiky za krajinu 2016

Ďarmoty, občianske združenie

Vráťme život do vinohradov – Golianovo
www.darmoty.sk

Karpatské drevené cerkvi, nezisková organizácia

Cyklistický chodník ikon Nová Sedlica – Inovce
www.karpatskecerkvi.org

Malachovská dolina, občianske združenie

Malachovské oddychové miesta a náučné chodníky
www.malachovska-dolina.webnode.sk

Mesto Hriňová

Hriňovské lazy – krajina hodnôt
www.hrinova.sk

Mesto Spišská Belá

Obnova rašelinísk v katastri mesta Spišská Belá
www.spisskabela.sk

Muránska planina, neinvestičný fond

Pre prírodu Muránskej planiny
www.muranska-planina.sk

Národopisné múzeum Sebechleby, občianske združenie

Národopisné múzeum Sebechleby
www.narodopisnemuzeumsebechleby.sk

Obec Horný Tisovník

Záchrana a prezentácia novohradských ľudových náhrobníkov evanjelikov a. v. v Hornom a Dolnom Tisovníku
www.hornytisovnik.eu

Pro Eberhard, občianske združenie

Zelená oáza pri Malom Dunaji s rozhľadňou Hniezdo
www.pro-eberhard.wexbo.com

Zachráňme hrady, záujmové združenie právnických osôb

Zachráňme hrady – projekt obnovy slovenských hradov
www.zachranmehrady.sk

Výsledky Ceny Slovenskej republiky za krajinu 2016

Cenu Slovenskej republiky za krajinu 2016

získalo a jej laureátom sa stalo

mesto Hriňová

za zachovanie tradičného spôsobu života obyvateľov žijúcich v harmónii s krajinou v špecifických formách osídlenia a príkladnú spoluprácu všetkých zapojených subjektov rozvoja, preukázané projektom

„Hriňovské lazy – krajina hodnôt“

Osobitné uznanie odbornej komisie

bolo udelené nasledujúcim nominantom:

Pro Eberhard, občianske združenie

za výnimočný rozvoj komunitných a medzigeneračných vzťahov a vytvorenie rekreačno-oddychovej zóny pre zmysluplné trávenie voľného času miestnych obyvateľov, preukázané projektom

„Zelená oáza pri Malom Dunaji s rozhľadňou Hniezdo“

Muránska planina, neinvestičný fond

za výnimočný a jedinečný prístup k revitalizácii vodného toku Muránky a príkladný manažment okolitej krajiny, preukázané projektom

„Pre prírodu Muránskej planiny“

Zachráňme hrady, záujmové združenie právnických osôb

za koordinovaný prístup k záchrane stredovekých hradov ako významnej historickej pamäti slovenskej krajiny, preukázané projektom

„Zachráňme hrady – projekt obnovy slovenských hradov“

Hriňová, mesto

Projekt:
„Hriňovské lazy – krajina hodnôt“

Kontaktná osoba: Mgr. Michal Machava
Adresa: Partizánska 1612, 962 15 Hriňová
E-mail: projekty@hriňova.sk

Krajina Hriňovej bola vytvorená v priebehu 17. a 18. storočia kľčovaním pôvodných lesov a kultiváciou dovtedy neobrábanej pôdy na poľnohospodárske účely, ornú pôdu, lúky a pasienky. Dlhodobé obhospodarovanie územia zanechalo v krajine sústavu terasovitých línii – políček tvoriacich historické krajinné štruktúry, ktoré sú neoddeliteľnou súčasťou hriňovských lazov a spolu so špecifickým systémom osídlenia vytvárajú krajinný unikát. V minulosti na odlesnenej pôde vznikol domyselný a unikátny systém zavlažovania pomocou odrážok, ktorý spočíval v umelo vybudovanej sústave plytkých kanálov odvádzajúcich vodu z vodného toku po vrstevnici na kosné lúky a pasienky aj do vzdialenejších lokalít.

Prioritným zámerom mesta je vytvárať podmienky na udržanie gazdovského spôsobu života na lazoch, rozvíjať lokálny trh, turistický potenciál, zachovávať kultúrne dedičstvo, zabezpečiť ekonomický rozvoj vidieka a zároveň uchovávať jeho identitu i rozmanitosť. Svoje zábery a ciele samospráva transformovala do strategických a koncepčných materiálov, do územného plánu obce a Plánu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce.

V rámci podpory poľnohospodárskej výroby spolupracuje samospráva so Svojpomocným družstvom jednotlivo hospodáriacich roľníkov, ktoré združuje roľníkov a gazdov mesta. Spolupráca spočíva napríklad v poskytovaní priestoru predajných miest počas významných kultúrnych podujatí, ako aj trhových miest počas bežných dní v roku.

V spolupráci s občianskym združením Podpoľanie, ktoré získalo štatút miestnej akčnej skupiny, mesto vybuďovalo turistické informačné centrum, náučné chodníky, informačné body a turistické ubytovne. Viacerým výrobcom, pestovateľom či producentom z Hriňovej bola v rámci združenia udelená značka Regionálny produkt Podpoľanie, ktorá garantuje regionálny pôvod označeného výrobku alebo služby, kvalitu a priamu nadväznosť na tradíciu v danom území, šetrnosť výrobcu, služby a výrobku k životnému prostrediu.

Dôležitou súčasťou aktivít mesta je starostlivosť o prírodné a kultúrne dedičstvo a jeho zhodnocovanie v cestovnom ruchu. Spolupráca s Oblastnou organizáciou cestovného ruchu Novohrad a Podpoľanie je zameraná na vytváranie podmienok na tvorbu ucelených produktov cestovného ruchu a propagáciu regiónu. V roku 2012 bol vybudovaný náučný chodník k vodopádu Bystrô prezentujúci prírodné a kultúrne zaujímavosti. Podpora ubytovania na súkromí je zabezpečovaná jeho propagáciou na webovom sídle mesta, v turisticko-informačnom centre, na podujatiach.

Mesto realizuje svoje zábery prostredníctvom rôznych opatrení a aktivít, ktoré majú uľahčiť pod-

mienky života na lazoch i v centre mesta. Patria medzi ne opatrenia v sociálnej oblasti (výstavba bytov pre mladé rodiny, vytváranie pracovných miest pre dlhodobo nezamestnaných), ako i rekonštrukcia miestnych komunikácií v správe mesta, ktorých dĺžka je až 178 km.

V záujme samosprávy je zachovanie tradičných remesiel, kultúry a folklóru Podpoľania. Medzi významné podujatia, ktoré mesto už desaťročia organizuje, patrí Gazdovanie na Hriňovských lazoch s ukážkami tradičného obhospodarovania pôdy a starých remesiel, Medzinárodný filmový festival Folklór a tradície, Zimná furmanská súťaž ťažných koní, Petro-Pavlovský jarmok a Medzinárodný festival ľudových hudieb Muziky pod Polanou.

Partnermi projektu boli Občianske združenie Podpoľanie, Koordinačná rada biosférickej

rezervácie Poľana, Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky – Správa Chránenej krajiny oblasti Poľana, obce okresu Detva, Oblastná organizácia cestovného ruchu Novohrad a Podpoľanie, Svojpomocné družstvo jednotlivo hospodáriacich roľníkov Hriňová, Lesy SR, š. p., Európska dobrovoľnícka mládež, Klub slovenských turistov Hriňová, Slovenská agentúra pre cestovný ruch, podnikateľské subjekty, občania mesta zaoberajúci sa poľnohospodárstvom a dobrovoľníci. Finančné zdroje na realizáciu projektu boli čerpané z rozpočtu mesta Hriňová, dotácií zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky, medzinárodných projektov, nadácií a od sponzorov.

Krajina hriňovských lazov spolu s tradičným spôsobom života jej obyvateľov, folklórom a jedinečnou okolitou prírodou vytvára krajinný fenomén, ktorého rozmanitosť a identitu je potrebné zachovať pre budúce generácie.

Historické krajinné štruktúry

Odvzdávanie značky
Regionálny produkt Podpoľanie

Gazdovanie na hriňovských lazoch

Krajina hriňovských lazov

Muránska planina, neinvestičný fond

Projekt:
„Pre prírodu Muránskej planiny“

Kontaktná osoba: Ing. Ervín Hapl
Adresa: Muránska Dlhá Lúka 78,
050 01 Muránska Dlhá Lúka
E-mail: ervin.hapl@gmail.com

Neinvestičný fond Muránska planina bol zriadený na podporu a rozvoj starostlivosti o prírodné a kultúrno-historické hodnoty nachádzajúce sa na území Slovenska, s osobitým zreteľom na územie Národného parku Muránska planina a jeho širšie okolie. Zameriava sa aj na podporu udržateľného rozvoja, tradičného spôsobu života a hospodárenia, rozvoj vedecko-výskumnej činnosti a zlepšenie environmentálneho povedomia.

Projekt „Pre prírodu Muránskej planiny“ bol vyústením aktivít realizovaných neinvestičným fondom v rámci projektov v predchádzajúcom období (v roku 2003 Revitalizačný program rieky Muráň, v roku 2004 Revitalizácia riek v okrese Revúca, v roku 2005 Spoločne za čistou riekou Muránku). Neinvestičný fond Muránska planina v spolupráci so Štátnou ochranou prírody Slovenskej republiky – Správou Národného parku Muránska planina a Miestnou organizáciou Slovenského rybárskeho zväzu Revúca, bol vo všetkých projektoch jedným z kľúčových aktérov.

Aktivity v rámci projektu boli prioritne zamerané na odstránenie najväčšej migračnej

bariéry pre ryby na rieke Muráň. Inicialoval to neinvestičný fond a s myšlienkou oslovil Slovenský vodohospodársky podnik, š. p. V úzkej spolupráci neinvestičného fondu, Slovenského vodohospodárskeho podniku, š. p. a Štátnej ochrany prírody Slovenskej republiky – Správa Národného parku Muránska planina sa po zdĺhavých rokovaníach podarilo 1,7 m vysoký vodný stupeň nahradiť 88 m dlhým sklzom s parametrami mierne perejnateho úseku, kde sa striedajú rýchle úseky toku s oddychovými zónami. Technický stavebný prvok sa zmenil na prírodu imitujúcu a prírode blízku úpravu. Následne zrealizovaný monitoring účinku dobrovoľníkmi a rybármi Miestnej organizácie Slovenského rybárskeho zväzu Jelšava preukázal postupné osídľovanie druhmi rýb vyskytujúcimi sa v minulosti iba pod stupňom, napríklad sa zistil postup druhu ploska pásavá či mrena východná.

Stavba dodnes plní svoju funkciu, stala sa modelovým príkladom pre riešenie problému migrácie rýb a je tiež obľúbeným miestom rybárov, ktorí tu realizujú zarybňovanie potoka, pretože práve v týchto miestach boli vytvorené ideálne podmienky na vypúšťanie mladých rýb.

Ďalším výstupom projektu bolo mapovanie vybraného druhu – korytko riečne, ktorého výskyt v rieke Muránka bol za pomoci dobrovoľníkov zistený prvýkrát. Výskyt tohto druhu bol zistený aj vo vedľajšom toku Turca, pričom na oboch riekach sú pre tento druh založené trvalo monitorované lokality.

Členovia neinvestičného fondu Muránska planina zorganizovali s pomocou dobrovoľníkov zo zahraničia dobrovoľnícky tábor INEX, čo zabezpečilo prezentáciu výsledkov projektu aj mimo územia Slovenskej republiky. Skúsenosti vyplývajúce z realizácie projektu sa preniesli do metodických príručiek Štátnej ochrany prírody Slovenskej republiky a lokalitu dodnes pravidelne navštevujú exkurzie odborníkov venujúcich sa spriechodňovaniu bariér. Projekt sa stal príkladom pri riešení problematiky obnovy migrácie rýb a obnovy ekosystému vodného toku, ako aj pri budovaní vzťahov zainteresovaných organizácií.

Partnermi projektu bol Slovenský vodohospodársky podnik, š. p., odštepny závod Banská Bystrica, Správa povodia Slanej, Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky – Správa Národného parku Muránska planina, Slovenský rybársky zväz, rada Žilina, Miestna organizácia Slovenského rybárskeho zväzu Revúca a Jelšava.

Proces odstránenia bariéry

Príeskom rybárov po odstránení bariéry

va, Blue! Advancing european projects, občianske združenie Pronatur, INEX a Technická univerzita Mnichov.

Okrem vlastných finančných prostriedkov získal neinvestičný fond Muránska planina na realizáciu projektu finančné zdroje prostredníctvom finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho priestoru, Nórskeho finančného mechanizmu a zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky.

Realizáciou projektu sa obnovila migrácia vodných živočíchov, čím bola obnovená pôvodná hodnota ekosystému vodného toku nad bariérou znovu osídlením tu pôvodných druhov rýb. Taktiež sa vytvorila spolupráca a dobré vzťahy medzi ochranárskou a rybárskou komunitou, pričom výsledky projektu boli zapracované do koncepčných materiálov Štátnej ochrany prírody Slovenskej republiky ako príklad obnovy priechodnosti vodných tokov.

Bývalý stupeň na toku Muránka

Sklz na toku Muránka po odstránení bariéry

Pro Eberhard, občianske združenie

Projekt:
„Zelená oáza pri Malom Dunaji
s rozhľadňou Hniezdo“

Kontaktná osoba: Mgr. Alžbeta Šimonovičová
Adresa: Cintorínska 16, 900 45 Malinovo
E-mail: proeberhard@gmail.com

Cieľom občianskeho združenia Pro Eberhard je vytvárať také projekty a občianske aktivity, ktoré podporujú rozvoj komunitných a medzi-generačných vzťahov, rozširujú možnosti a kvalitu voľnočasových aktivít obyvateľstva, budujú zdravú lokálnu hrdosť a zlepšujú vzťah k prírode v okolí obce a k životnému prostrediu. Názov občianskeho združenia vznikol podľa starého pomenovania terajšej obce Malinovo – Eberhard na zdôraznenie zámeru, že jeho aktivity budú realizované v prospech obyvateľov obce a s úctou k jej starým tradíciám.

Cieľom projektu „Zelená oáza pri Malom Dunaji s rozhľadňou Hniezdo“ bolo vybudovať rekreačnú zónu pre obyvateľov obce na mieste čiernej skládky odpadu a tým zmeniť ich postoj k okolitej prírode. S touto víziou členovia občianskeho združenia s pomocou dobrovoľníkov vyčistili okolie Malého Dunaja a miesto plánovanej zelenej oázy. Následne vybudovali pri ramene Malého Dunaja rekreačnú zónu pre obyvateľov obce s príslušnou infraštruktúrou. Na prístupovom chodníku osadili náučné tabule, ktoré informujú návštevníka o chránených živočíchoch malodunajských

lužných lesov, o toku Malého Dunaja a obci Malinovo.

Na vyčistenom brehu rieky bol postavený drevený altánok s výhľadom na rieku a v jeho okolí boloktorého bolo umiestnené ohnisko a suché WC. Takto vyčistený breh rieky a jej zavlazovací rameno sa stali miestom prechádzok, krátkych výletov i rodinných piknikov.

V ďalších krokoch realizácie projektu boli postavené drevené pontóny a tri drevené prístavacie móla na nástup a výstup vodákov z lodí, prístupová cesta k areálu bola doplnená o dva pozorovacie kútiky a zavlazovací kanál bol splavený od hrádze až k areálu futbalového ihriska v obci. Areál bol doplnený o drevené ihrisko a komponenty na hry: loď s kapitánskym mostíkom, hasičské auto a drevené zvieratá.

V rámci projektu zorganizovalo občianske združenie v spolupráci s Bratislavským samosprávnym krajom štyri ročníky letného tábora pre deti s názvom Pátrači, ktorých cieľom bolo spoznať prírodu lužných lesov pri Malinove. Združenie zorganizovalo tiež vodácke kurzy pre deti, tri ročníky Behu pre zdravie, kde sa mohli prihlásiť nielen deti, ale aj ich rodičia, iniciovalo pravidelné čistenie okolia rieky, ku ktorému sa pridali aj aktivisti zo Zálesia a Ivanka pri Dunaji, založilo Detský tanečný súbor Margaréta a detský Lukostrelecký oddiel Malinovo.

V roku 2013 spracovali členovia občianskeho združenia projekt výstavby rozhľadne Hniezdo, ktorá umožní deťom i dospelým bezpečnú vy-

hliadku na rieku, polia či mokrad a sledovanie vtáctva hniezdiaceho v okolitej prírode.

Partnermi projektu boli obec Malinovo a Bratislavský samosprávny kraj. Finančné prostriedky na realizáciu projektu boli získané z Nadácie Orange a Nadácie Ekopolis, no nemalými finančnými čiastkami prispeli tiež miestni podnikatelia.

Čistenie ramena Malého Dunaja

Vodácky kurz pre deti

Upravený priestor Zelenej oázy

Informačná tabuľa v priestore Zelenej oázy

Zachráňme hrady, záujmové združenie právnických osôb

Projekt:

**„Zachráňme hrady – projekt obnovy
slovenských hradov“**

Kontaktná osoba: Ing. Stanislav Macinský

Adresa: Brekov 4, 066 01 Humenné

E-mail: zachranmehrady1@gmail.com

Záujmové združenie právnických osôb Zachráňme hrady pôsobí od roku 2002 a v súčasnosti združuje 29 členských organizácií, ktoré na území Slovenska zachraňujú zrúcaniny hradov a iných historických objektov.

Hlavným cieľom projektu bola starostlivosť o zrúcaniny slovenských hradov a využitie originálnych zvyškov stavieb na turistický ruch, s dôrazom na ich pôvodnosť a autenticitu. Projekt má ambíciu nielen zachovať tieto historické objekty, ale i začleniť ich do súčasného moderného spôsobu života i do modernej krajiny ako jej dôležitú súčasť.

Projekt úspešne prebiehal od roku 2002 a počas tejto doby členské združenia realizovali množstvo záchranných aktivít pri obnove zrúcanín, zabezpečovali stavebnú rekonštrukciu, propagáciu, ako aj celkovú starostlivosť o slovenské hrady. Záujmové združenie právnických osôb Zachráňme hrady zohráva dôležitú úlohu pre svoje členské organizácie – je platformou pre zdieľanie informácií, skúseností a vzájomnú pomoc.

Členmi združenia založeného na dobrovoľníckom princípe sú: Čierny hrad, Diadém – združenie záchranu hradu Blatnica, Glanzenberg, Hrad Brekov, Hrad Čeklís, Hrad Hričov, Hrad Kamenica, Hrad Lednica, Hrad nad Vinným, Hrad Revište, Hrad Slanec, Hrad Šariš, Hrad Tematín, Hrad Zborov, Katarínka, Kostol sv. Kozmu a Damiána, Nový hrad, Občianske združenie APPONIANA, Občianske združenie Castrum Thorna, Občianske združenie DONJON, Občianske združenie Hrad Uhrovec, Združenie RONDEL, Považský hrad, Pro futuro hradu Čičeva, Združenie na záchranu Brekovského hradu, Združenie na záchranu hradu Šášov, Združenie na záchranu Jäsenovského hradu, Združenie na záchranu Lietavského hradu a Združenie na záchranu stredovekého architektonického dedičstva nitrianskeho kraja – LEUSTACH.

Hlavným zdrojom finančných prostriedkov na realizáciu projektu boli Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, štátne organizácie, fondy Európskej únie, samospráva či súkromní darcovia.

Partnermi projektu boli členské organizácie záujmového združenia právnických osôb Zachráňme hrady, Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, Krajské pamiatkové úrady, Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, dobrovoľníci a verejnosť.

Projekt „Zachráňme hrady – projekt obnovy slovenských hradov“ je jedinečný v celoeurópskom meradle. Napomáha zachovať významné dominanty slovenskej krajiny, ktoré sú zároveň symbolmi jednotlivých slovenských regiónov.

Práce na hrade Blatnica

Práce na hrade Lietava

Stretnutie členov Záujmového združenia
právnických osôb Zachráňme hrady

Sprístupnenie hradnej pivnice (Šášov)

Ďarmoty, občianske združenie

Projekt:
„Vráťme život do vinohradov – Golianovo“

Kontaktná osoba: Ing. Mário Majerčík
Adresa: Golianovo 388, 951 08 Golianovo
E-mail: darmoty@gmail.com

Občianske združenie Ďarmoty aktívne pôsobí v obci Golianovo od roku 2010 a je zamerané na rozvoj vidieckeho cestovného ruchu, cykloturistiky a tradičných remesiel, pričom kladie dôraz na tradičný vinohradnícky prístup k vidieckej krajine. Názov Ďarmoty odkazuje na historický názov obce Golianovo ležiacej v okrese Nitra.

V rámci projektu „Vráťme život do vinohradov – Golianovo“ zrealizovalo občianske združenie náučný chodník Ďarmotským chotárom, ktorý prostredníctvom 10 náučných panelov informuje návštevníka o histórii Golianova, vinárstve a tradičných remeslách v tejto oblasti, o miestnej flóre a faune. Jeden z panelov je venovaný unikátnej, dodnes málo preskúmanej stavbe – neolitickému rondelu, ktorého vznik je datovaný do roku 4 500 p. n. l. Partnermi projektu boli obecný úrad a základná škola v Golianove, architektonický ateliér Neutra a Miestna akčná skupina Dolná Nitra.

Občianske združenie s pomocou dobrovoľníkov zrealizovalo výstavbu vinárskeho dvora pri soche sv. Urbana, ktorý predstavuje východný bod náučného chodníka. Vybudo-

vaním vinárskeho dvora bol vytvorený polyfunkčný objekt pre všetky vekové skupiny – pre deti a mládež ako ekologická učebňa v prírode s ovocným sadoom a detským ihriskom, pre dospelých priestor na prednášky o vinárstve, pre staré mamy priestor na organizáciu workshopov o príprave sezónnych jedál lokálnej gastronómie a pre všetkých ako oddychový priestor v malebnom prostredí vinohradov.

V priestore vinárskeho dvora organizuje občianske združenie Slávnosť sv. Urbana a cyklistické preteky Vinárska 50, v budúcnosti k nim pribudnú aj ďalšie akcie, napríklad degustácia mladých lokálnych vín, vinobranie a podobne.

Pozdĺž náučného chodníka vysadili členovia občianskeho združenia vyhodit' vlastnoručne dospelované oskoruše a moruše – tradičné vinohradnícke ovocie, aby sa tento prvok kultúrnej vinohradníckej krajiny zachoval aj pre nasledujúce generácie. Finančné zdroje na realizáciu projektu poskytli Nitrianska komunitná nadácia, Nadácia Ekopolis, Nadácia Topvar a SPPoločne.

Stavba vinárskeho dvora

Karpatské drevené cerkvi, nezisková organizácia

Projekt:
**„Cyklistický chodník ikon
Nová Sedlica – Inovce“**

Kontaktná osoba: Ing. Daniela Galandová
Adresa: Stakčinska 755, 069 01 Snina
E-mail: info@karpatskecerkvi.org

Aktivity spojené s vytvorením Cyklistického chodníka ikon začali ešte v roku 2003, kedy bol z Iniciatívy Detskej organizácie Fénix, o. z. zaregistrovaný a v teréne vyznačený prvý úsek cyklotrasy nová Sedlica – Stakčín, spoločne propagujúci 4 drevené chrámy v obciach Uličské Krivé, Ruský Potok, Topoľ a Jalová.

V rokoch 2012 – 2013 nezisková organizácia realizovala turistické značenie nového rozšíreného úseku Stakčín – Inovce, čím zahrnula do cyklotrasy aj ostatných 5 drevených chrámov situovaných v okresoch Snina a Sobrance, spracovala projektovú dokumentáciu obnovy drevených chrámov v havarijnom stave a pripravila nomináciu chrámu v Šmigovci do zoznamu 100 najohrozenejších kultúrnych pamiatok sveta, ktorá však bola neúspešná. Následne zorganizovala celoslovenskú zbierku na záchranu dreveného chrámu v Šmigovci, ktorého rekonštrukcia začala v roku 2013.

Cyklistický chodník ikon Nová Sedlica – Inovce prepája všetkých deväť drevených chrámov tvoriacich dominanty kultúrnej krajiny. Vo väčšine obcí sú sakrálné drevené stavby poslednými ukážkami pôvodnej architektúry ty-

pickej pre Východné Karpaty, preto je potrebné toto európske kultúrne dedičstvo zachovať pre budúce generácie.

Partnermi projektu boli samosprávy dotknutých obcí a v nich sídlace farnosti, Gréckokatolícka cirkev, Pravoslávna cirkev, Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky – Správa Národného parku Poloniny a Správa Chránenej krajiny oblasti Vihorlat, Krajský pamiatkový úrad Prešov, Krajský pamiatkový úrad Košice, občianske združenie Detská organizácia Fénix, územná organizácia Snina a Vihorlatská hviezdáreň Humenné.

Finančné zdroje na realizáciu projektu poskytli Nadácia SPP, Nadácia VÚB, Nadácia pre ochranu biodiverzity Karpát, občianske združenie Detská organizácia Fénix, územná organizácia Snina, obec Topoľ, Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, Švajčiarsky finančný mechanizmus a Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky. Viaceré aktivity projektu boli realizované dobrovoľnícky, bezplatne či sponzorsky.

Rekonštrukcia chrámu v Šmigovci

Malachovská dolina, občianske združenie

Projekt:

**„Malachovské oddychové miesta
a náučné chodníky“**

Kontaktná osoba: RNDr. Vladimír Druga

Adresa: Ortútska cesta 145, 974 05 Malachov

E-mail: vladimir.druga@gmail.com

Občianske združenie od roku 2007 skrášuje verejné priestranstvá obce, vytvára oddychové miesta v obci, ako i v neďalekej Malachovskej doline. Členovia združenia s pomocou dobrovoľníkov postupne sprístupňujú prírodné a historické pozoruhodnosti obce prostredníctvom obnovy turistických chodníkov a budovaním štyroch tematicky odlišných náučných chodníkov v dĺžke 14 km, a to banského, historického, prírodovedného a rekreačného.

Banský chodník sprístupnil neznáme lokality najväčších stredovekých ortuťových baní v Európe. Historický chodník prevádza návštevníka cez historickú časť obce. Prírodovedným chodníkom sa sprístupnili neznáme prírodné lokality, ako je Malachovský vodopád, tiesňava Malachovky, kamenné more, Ladové diery, prales Horná skala a Ortútske jazierko. Rekreačný chodník vedie cyklotrasou popri horskom potoku smerujúcou do Kremnických vrchov až do výšky 900 m n. m. Súčasťou budovania náučných chodníkov sú nielen náučné tabule, ale aj lavičky, stoly, mostíky cez potok a rázcestníky.

V rámci projektu členovia občianskeho združenia s pomocou dobrovoľníkov zrealizovali rekul-

tiváciu rekreačnej lúky s prístreškom, ohniskami, sedeniami, ihriskom a mostíkom cez potok, zriadili obecné múzeum tradičného bývania Kováčovie dom, ktorému predchádzala stavebná rekonštrukcia, zabezpečili vyhotovenie štyroch drevených plastík od miestneho výtvarníka a drevené prístrešky so šindľovou strechou na autobusových zástavkách, zorganizovali v obci súťaž o najkrajšiu predzáhradku a najkrajšiu kvetinovú výzdobu okien a balkónov, čo výrazne skrášilo vzhľad obce.

Finančné zdroje na zabezpečenie jednotlivých výstupov čerpali realizátori projektu z úspešných grantových projektov, z Programu obnovy dediny, zo sponzorských príspevkov a od obecného úradu Malachov.

Partnermi projektu boli Slovenská agentúra životného prostredia, Nadácia Ekopolis, Nadácia Heineken, Nadácia Dexia banky Slovensko, Konto Orange, Nadácia SPP, obec Malachov, Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky, Banskobystrický banícky cech, Prvá stavebná sporiteľňa, a. s., Slovnaft, a. s., Banskobystrický geopark a Media Production.

Cyklotrasa vedúca rekreačným chodníkom

Spišská Belá, mesto

Projekt:

**„Obnova rašelinísk v katastri mesta
Spišská Belá“**

Kontaktná osoba: RNDr. Paula Grivalská

Adresa: Petzvalova 18, 059 01 Spišská Belá

E-mail: grivalska@spisskabel.sk

Na území mesta Spišská Belá sa nachádzajú dve lokality s rašeliniskami, na ktorých od polovice 19. storočia prebiehala ťažba rašeliny, čím došlo k závažným zmenám vo vodnom režime a tým k celkovému poškodeniu ekosystémov. V lokalite Krivý kút bola ťažba ukončená v roku 1984 a v lokalite Trstinné lúky v roku 1967.

Hlavným cieľom projektu mesta bola obnova tvorby rašeliny a zvýšenie diverzity biotopov. Na základe prieskumu prírodných pomerov územia a výsledkov mapovania odvodňovacích kanálov bol spracovaný plán obnovy rašelinísk vrátane návrhu opatrení. Realizácia obnovy spočívala v zabezpečení čiastočného zasypania odvodňovacích kanálov (spolu 400 m), vytvorení prehrádzok (spolu 90 prehrádzok na 46 stanovištiach) a výrube náletových drevín s cieľom obnovenia nelesných slatinných biotopov.

Mesto Spišská Belá si vytýčilo aj ďalší cieľ, a to vybudovať na rašelinisku Krivý kút oddychovo-vzdelávací areál. Jeho súčasťou bolo postavenie dreveného nadzemného chodníka s dĺžkou 110 m, umiestnenie stavby kópie historického obydlia človeka žijúceho v minulosti pri rašeliniskách a nainštalovanie troch in-

formačných panelov so zameraním na históriu využívania rašelinísk, ich obnovu a význam pre biodiverzitu a zmierňovanie klimatických zmien.

V rámci zvyšovania povedomia žiakov miestnych základných škôl o význame rašelinísk bol vytvorený interaktívny edukačný program o rašeliniskách s balíčkom edukačných pomôcok a taktiež bol zabezpečený edukačný program pre deti priamo na lokalite. Výsledky projektu boli popísané v letáku pre verejnosť.

Hlavným partnerom projektu bol Inštitút aplikovanej ekológie DAPHNE, ktorý poskytol aj finančné zdroje použité na realizáciu projektu. Ďalšie finančné prostriedky získalo mesto Spišská Belá zo svojho rozpočtu a v spolupráci s Kanceláriou rozvojového programu OSN.

Realizáciou projektu sa okrem obnovy dvoch lokalít rašelinísk patriacich k najohrozenejším a najzraniteľnejším ekosystémom sveta prispelo aj k zmierňovaniu vplyvov klimatických zmien, predchádzaniu degradácie krajiny pred jej vysušovaním a k zvýšeniu biodiverzity územia.

Zrevitalizované rašelinisko Trstinné lúky

Národopisné múzeum Sebechleby, občianske združenie

Projekt:
„Národopisné múzeum Sebechleby“

Kontaktná osoba: Ing. Gabriel Tuhy
Adresa: Tešedíkova 67A, 941 06 Bratislava
E-mail: gabriel@tuhy.sk

Národopisné múzeum Sebechleby je situované v miestnej časti zvanej Stará hora na území obce Sebechleby. Táto lokalita bola v roku 1981 vyhlásená za Pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry.

Cieľom projektu bola kompletná obnova a rekonštrukcia múzea s vybudovaním audiovizuálneho, interaktívneho, informačného a prezentačného systému s použitím rôznych druhov komunikačných rozhraní.

Občianske združenie bolo založené v roku 2003 a jeho hlavnou víziou bolo založenie múzea, ktoré by poskytlo obraz o tradičnom spôsobe života obce Sebechleby ako celku. O dva roky neskôr boli priestory a expozície múzea sprístupnené verejnosti. V roku 2008 bol spracovaný projekt obnovy a rekonštrukcie objektu, interiéru, exteriéru, ako aj súvisiacich vonkajších priestorov a expozícií. Rekonštrukcia sa realizovala v rokoch 2012 – 2013, pričom výstava bola doplnená o nové expozície z oblasti dokumentov a archeologických vykopávok nájdených na území obce a o archívne materiály.

V rámci modernizácie spôsobov sprístupnenia informácií návštevníkom sa od roku 2010 začal v múzeu budovať audiovizuálny interaktívny informačný a prezentačný systém. Jeho súčasťou sú viaceré jazykové mutácie a výstupy publikačnej činnosti občianskeho združenia. Systém je založený na interaktívnom základe, kde sa návštevník stáva súčasťou prezentovaného deja. Jeho cieľom je pútať a inovatívne sprístupniť historické fakty a kultúrne dedičstvo mladej generácii.

Objekt múzea sa skladá z troch častí, sú nimi vstupná časť, chýžka, v ktorej sa nachádza charakteristická izba a krojová miestnosť. V pivničných priestoroch sú vystavené vinohradnícke, poľnohospodárske a remeselnícke predmety.

S pomocou vlastných finančných prostriedkov, z prostriedkov získaných z Ministerstva kultúry Slovenskej republiky a s pomocou Miestnych akčných skupín Zlatá cesta a Partnerstvo Krtíšskeho. Pojplia sa podarilo občianskemu združeniu vytvoriť múzeum reprezentujúce históriu, kultúru, zvyky i tradičný spôsob života Sebechleby i Hontu.

Charakteristická izba rodiny vinohradníkov

Horný Tisovník, obec

Projekt:
„Záchrana a prezentácia novohradských ľudových náhrobníkov evanjelikov a. v. v Hornom a Dolnom Tisovníku“

Kontaktná osoba: Ján Klúka
Adresa: Horný Tisovník 77, 962 75 Horný Tisovník
E-mail: htisovnik@podpolanou.sk

Cieľom projektu bola záchrana unikátnych typicky novohradských ľudových náhrobníkov „in situ“ pre budúce generácie a ich prezentácia vo vzťahu k súčasnosti, ako aj posilnenie regionálnej identity prostredníctvom tohto unikátneho ľudového výtvarného prejavu.

Realizácia projektu sa začala v roku 2004, keď obec vyčistila dovtedy neprístupný priestor 100 rokov starého cintorína s bohato zdobenými, tvárovanými a kolorovanými ľudovými kamenými náhrobníkmi. Počas trvania projektu od roku 2009 bolo pod odborným dohľadom očistených a farebne obnovených takmer 80 kamenných ľudových náhrobníkov a umiestnených 27 replík drevených náhrobníkov. Centrálny priestor sa upravil, doplnil lavičkami, informačnými tabuľkami a v roku 2011 v ňom pribudla replika drevenej brány z Veľkého Lomu. Informácie o expozícii nájdeme na informačnej tabuľke v obci, na smerových tabuľkách na prístupových cestách k cintorínu, na dvoch vyrezávaných schránkach s informačnými textami. Osvetu medzi miestnym obyvateľstvom šíri obec aj prostredníctvom informačných

letákov. V roku 2013 obec revitalizovala cintorín aj v Dolnom Tisovníku, ktorý je jedným z dvoch katastrálnych území obce.

Hlavným partnerom projektu bol Evanjelický cirkevný zbor v Hornom Tisovníku, do realizácie projektu sa však zapojili aj miestni remeselníci a živnostníci, obyvatelia Horného a Dolného Tisovníka, a to formou dobrovoľníckych a aktivačných prác.

Finančné zdroje na realizáciu projektu boli získané z prostriedkov obce Horný Tisovník, z Environmentálneho fondu, z prostriedkov Banskobystrického samosprávneho kraja, z dotácií Ministerstva kultúry Slovenskej republiky a prostredníctvom Konta Orange.

Ľudové náhrobníky sú oslavou človeka, jeho viery i života, oslavou prírody. Je to krásna a umelecké prameniace z nutnosti a jednoduchosti materiálneho sveta a bohatosti sveta duchovného. Výsledkom projektu je nielen obnova cintorína, ktorý sa už pomaly vytrácal z pamäti miestnych obyvateľov, ale aj obnova kultúrnej hodnoty náhrobníkov a symbolického miesta v krajine.

Typické novohradské ľudové náhrobníky

Z histórie Ceny Slovenskej republiky za krajinu

Cena Slovenskej republiky za krajinu 2010

Cenu Slovenskej republiky za krajinu 2010 získala **Nadácia Eko-polis** za „Projekt trvalej starostlivosti o krajinu prostredníctvom grantových programov Nadácie Ekopolis“.

Osobitné uznanie odbornej komisie bolo udelené nasledujúcim nominantom:

Bratislavskému regionálnemu ochrannému združeniu za projekt „*Veľkolésky ostrov, návrat k tradičnému hospodáreniu v Dunajských luhoch*“ v oblasti manažmentu krajiny v území so špecifickým režimom za vysokú vzorovú hodnotu.

Obci Suchá nad Parnou za projekty „*Realizácia ekologickej siete a integrovaný manažment využitia prírodných zdrojov*“ a „*Učíme sa navzájom*“ za komplexný prístup k lokálnemu manažmentu krajiny, za zapojenie verejnosti do riešenia projektu, systematické zvyšovanie environmentálneho povedomia verejnosti a tiež za príkladné zabezpečenie udržateľnosti projektu.

Cena Slovenskej republiky za krajinu 2012

Cenu Slovenskej republiky za krajinu 2012 získala **Čiernohorská železnica, n. o.** za projekt „*Záchrana, obnova a prevádzka Čiernohorskej železnice v Čiernom Balogu*“.

Čiernohorská železnica

Cena Slovenskej republiky za krajinu 2014

Cenu Slovenskej republiky za krajinu 2014 získala **obec Liptovská Teplička** za projekt „*Zachovanie unikátnych historických krajinných štruktúr*“.

Liptovská Teplička

Osobitné uznanie odbornej komisie bolo udelené nasledujúcim nominantom:

Občianskemu združeniu Priatelia trstenскеj prírody za projekt „*Revitalizácia meandra Starého Hornádu*“ za pochopenie hodnoty krajiny, environmentálne prebudenie komunity a revitalizáciu krajiny prostredníctvom dobrovoľníckych aktivít.

Revitalizácia meandra Starého Hornádu

Obci Horný Tisovník za projekt „*Obnova historickej pamäti miesta*“ za znovuoobjavenie historickej pamäti, identity a symbolov miesta v krajine prostredníctvom čítania odkazu minulosti.

Obnova historickej pamäti mesta (Horný Tisovník)

Cena Rady Európy za krajinu

V roku 2008, v zmysle článku 11. Európskeho dohovoru o krajine, bola Výborom ministrov Rady Európy ustanovená Cena Rady Európy za krajinu (*The Landscape Award of the Council of Europe*) (Uznesenie CM/Res (2008)3). Účelom Ceny Rady Európy za krajinu je odmeniť vzorové praktické iniciatívy zamerané na dosiahnutie cieľovej kvality krajiny a zvýšiť povedomie občianskej spoločnosti o hodnotách krajiny.

Cena Rady Európy za krajinu je čestným vyznamenaním, ktorého cieľom je ocenenie koncepcií alebo opatrení implementovaných miestnymi orgánmi, ich zoskupeniami, alebo pozoruhodných projektov mimovládnych organizácií v oblasti trvalo udržateľnej ochrany, manažmentu a/alebo plánovania krajiny. Cena Rady Európy má formu diplomu a je ocenením procesu implementácie Európskeho dohovoru na národnej alebo nadnárodnej úrovni, ktorý vedie k efektívnym a merateľným úspechom. V prípade výnimočných projektov môže Medzinárodná porota Ceny Rady Európy za krajinu udeliť špeciálne uznanie. Úlohou ocenenia je tiež zvyšovať vedomie o význame krajiny pre ľudský rozvoj, upevňovať európsku identitu, blaho jednotlivcov a spoločnosti ako celku a posilňovať účasť verejnosti v procesoch rozhodovania o koncepciách týkajúcich sa krajiny.

Kandidátmi na udelenie ceny sa môžu stať miestne alebo regionálne orgány a ich zoskupenia, mimovládne organizácie alebo cezhraničné miestne alebo regionálne orgány a zoskupenia miestnych a regionálnych orgánov za predpokladu, že spoločne spravujú príslušnú krajinu. Cenu Rady Európy za krajinu získali v ročníkoch:

• 2008/2009: *Francúzska republika* s projektom *Deule park*;

- 2010/2011: *Itálska republika* s projektom *Carbonia; landscape machine*;
- 2012/2013: *Poľská republika* s projektom *Preserving ecological value in the landscape of the Szprotawa river valley*;
- 2014/2015: *Maďarsko* s projektom *The borderless co-operation of local communities for the landscape heritage of „Fabolous“ Hétes*.

Návrhy na udelenie Ceny Rady Európy za krajinu predkladajú zmluvné strany Výborom expertov uvedeným v článku 10 dohovoru. V zmysle štatútu ceny Slovenská republika nominuje jej laureáta na Cenu Rady Európy za krajinu.

Pravidlá vzťahujúce sa na Cenu Rady Európy za krajinu boli prijaté Výborom ministrov 20. februára 2008 na 1 018. stretnutí zástupcov ministrov. Cena bola prvýkrát udelená v roku 2009, bez zástupcov Slovenskej republiky.

Slovenská republika získala špeciálne uznanie medzinárodnej poroty Ceny Rady Európy za krajinu v ročníkoch:

- 2010/2011 za „*Projekt trvalej starostlivosti o krajinu prostredníctvom grantových programov Nadácie Ekopolis*“ (Nadácia Ekopolis).
- 2014/2015 za projekt „*Zachovanie unikátnych historických krajinných štruktúr*“ (obec Liptovská Teplička).

Zástupca obce Liptovská pri preberaní špeciálneho uznania

RADA EURÓPY

www.coe.int

VYHLASOVATEĽ CENY SLOVENSKEJ REPUBLIKY ZA KRAJINU

Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky

Námestie Ľ. Štúra 1
812 35 Bratislava

Mgr. Zlatica CSONTOS ŠIMOŇÁKOVÁ

☎ +421 2 5956 2357

✉ zlatica.simonakova@enviro.gov.sk

NÁRODNÝ KOORDINÁTOR CENY SLOVENSKEJ REPUBLIKY ZA KRAJINU

Slovenská agentúra životného prostredia

Sekcia environmentalistiky a riadenia projektov
Tajovského 28
975 90 Banská Bystrica

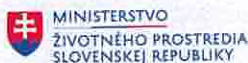
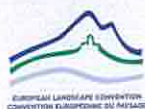
Ing. Lucia VAČOKOVÁ

☎ +421 48 4374 281

✉ lucia.vacokova@sazp.sk

www.cenazakrajinu.sk

cenazakrajinu@sazp.sk

© 2016

Slovenská agentúra životného prostredia

Zostavili: Ing. Lucia Vačoková, Ing. Jana Očenášová, Mgr. Iveta Bohátová, RNDr. Eva Mihová
Fotografie: archív SAŽP a nominovaných subjektov

Spolufinancované z Kohézneho fondu v rámci
Operačného programu Kvalita životného prostredia.
Národný projekt: Zlepšovanie informovanosti a poskytovanie poradenstva
v oblasti zlepšovania kvality životného prostredia na Slovensku.

OPERAČNÝ PROGRAM
KVALITA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA

Európska únia
Kohézny fond

